

Bc. Jakub SAMEK, „*Nový krchov k pohřbu obecnímu těl mrtvých nad městem a v něm kostel postaviti jsme dali*“. *Rituál pohřbu a vznik nových hřbitovů v Království českém na prahu novověku*, České Budějovice 2021 (= diplomová práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), 118 s.

Posudek vedoucího diplomové práce

Jeden z pozoruhodných projevů soužití vícekonfesní městské společnosti v předbělohorském Království českém představovaly konfliktní situace doprovázející pohřby měšťanů, ať již šlo o organizaci pohřebního průvodu, přítomnost duchovních jiné konfese, vyzvánění nebo místo uložení zesnulého těla. Aktéry takových kontroverzí nebyli pouze nejbližší příbuzní zemřelého, ale také další místní světské (městské rady a obce, pozemkové vrchnosti) a duchovní (zejména kněží vykonávající farní správu) či vnější (ordináři, zeměpáni, zemské instituce) authority. Diplomová práce Jakuba Samka měla za cíl analyzovat důvody a okolnosti vzniku nových hřbitovů v českých vrchnostenských i zeměpanských městech v předbělohorské době a přitom posoudit, zda pro měšťany byla důležitější tradice, když usilovali o to, aby jejich těla spočinula na místě předků, byť třeba jiného vyznání, nebo jestli významnější součástí jejich identity představovala víra, a jejich ostatky tak očekávaly vzkříšení na pohřebišti vyčleněném vyznavačům jedné konfese. Autor si přitom dobře uvědomil, že ne všechna nová pohřebiště vzniklá v 16. a na počátku 17. věku vděčila za svůj vznik právě konfesním příčinám, neboť již ve své bakalářské práci věnované jihočeským pohřebišťům na prahu novověku si povšiml také prostorových a hygienických důvodů.

Předkládaná diplomová práce je rozdělena do dvou částí. Předchází jim úvod, v němž diplomant stručně shrnul podmínky vícekonfesního soužití v zemi ve sledovaném období, představil zaměření svého kvalifikačního spisu a seznámil se základní literaturou věnovanou pohřbům a pohřebišťům v předbělohorských městech z pera před- i meziválečných kulturních a církevních historiků i některých současných autorů. Stranou zájmu nezůstaly ani klíčové prameny využívané při výzkumech posledních chvil člověka a dějin smrti, k nimž patří testamenty, pohřební kázání, knihy dobrého umírání či epitafy.

První část Samkovy práce otevírá analýza kněžských agend, které předepisovaly průběh jednotlivých liturgických úkonů včetně těch, které doprovázely umírání a pohřeb zesnulého těla. Katolickou věrouku reprezentuje tisk Jindřicha Ondřeje Hofmana, průběh luterského pohřbu je rekonstruován za pomoci *Agendy české* a k postoji jednoty bratrské autor využil nedávno vy-

danou práci Tabyty Landové o bratrské liturgii. V následném výkladu se diplomant pokusil získané poznatky komparovat, a to s ohledem na vztah k tradičním liturgickým praktikám nebo na argumentaci Písmem, konfesní homogenitu pohřebiště, zachování nebo nahrazení svátosti posledního pomazání či na pohřby nepokřtěných novorozenců. Spolu s analýzou spisů a jejich komparací oceňují také autorovu snahu porovnat výpověď těchto de facto normativních textů s praxí zachycenou v jiných písemných nebo hmotných pramenech.

První část diplomové práce uzavírá kapitola věnovaná sporům doprovázejícím pohřby ve vícekonfesním městském prostředí. Kompilativně pojaté pojednání, které představuje logické završení předchozího výkladu a současně prolog k druhé stěžejní části předkládané rozpravy, se soustředí na situaci v některých českých a okrajově i moravských městech. Z uvedených případů jsou patrné rozdíly, které panovaly mezi jednotlivými lokalitami s odlišnou náboženskou skladbou, jednotlivé sporné momenty, na které se znesvářené strany koncentrovaly, i velký konfliktní potenciál, který právě pohřby měly, jak je asi nejlépe patrné ze známé situace v Chomutově.

Druhá a obsáhlejší část práce se již koncentruje na jednotlivá města, kde došlo k založení nového pohřebiště. Jakub Samek se v ní nejprve zabýval podmínkami jejich zakládání, které ovlivňovaly zejména místní autority, hlavně městské rady a pozemkové vrchnosti, neboť ze zeměpanských textů jim souvislejší pozornost věnovalo až Porovnání z července 1609. Platilo to zejména pro stoupence luterské reformace a jednoty bratrské, kteří na rozdíl od katolíků patrně nevyžadovali vysvěcení pohřební plochy. Následně autor předestřel tři již zmíněné možnosti vzniku nových hřbitovů (konfesní, hygienické a prostorové). Upozornil přitom na kombinaci důvodů, k níž docházelo v jednotlivých případech, i na to, že potíže související se soužitím více konfesí na půdě jednoho města mohly vyústit v založení pohřebiště vyhrazeného vyznačům jedné konfese nebo naopak motivovat ke vzniku obecního pohřebiště ve správě obce, kde na vzkříšení očekávali všichni její členové bez ohledu na vyznání.

Následuje pojednání o dvanácti lokalitách, kde se Jakubu Samkovi podařilo doložit založení nové pohřební plochy. Za nejzajímavější považují výklad o situaci v Českém Krumlově, Mladé Boleslavi a Novém Městě nad Metují, v nichž ve stejnou dobu fungovalo paralelně několik pohřebišť, z nichž některá byla obecní a další vyhrazená členům jednotlivých konfesí (evangelíkům v Českém Krumlově, bratřím v Mladé Boleslavi, Novém Městě nad Metují i dalších lokalitách). Oproti zřejmě bezproblémovému založení a fungování nových obecních hřbitovů (Libochovice) ukázaly spory o využívání pohřební plochy v Rychnově nad Kněžnou na značný

konfliktní potenciál, které užívání hřbitovů ve vícekonfesní městské pospolitosti mělo. Za upozornění stojí i situace ve Slaném, kde odpor vyvolalo asi především situování nového pohřebiště u městského popraviště.

Diplomová práce Jakuba Samka představuje zajímavý příspěvek k tématu vícekonfesního soužití v českých předbělohorských městech, které nazírá optikou zakládání a fungování nových pohřebišť, které dosud badatelé o dějinách smrti ponechávaly spíše stranou pozornosti. Autor toto téma nechápe izolovaně, ale v souvislosti s průběhem pohřbů, jak ho stanovovaly jednotlivé konfese, nábožensky motivovanými spory i s představami jednotlivých věrouk na podobu pohřební plochy. Analýza jednotlivých případů přitom dobře ukázala na potíže, se kterými se musí badatel vyrovnávat, ať již souvisejí s věrohodností interpretací starší literatury nebo dochováním pramenné základny. Samkovu analýzu považuji za cenný badatelský počín, který doplňuje poznatky o umírání a smrti v městském prostředí a umožňuje komparaci se situací v moravských zeměpanských městech, kde rovněž docházelo ke sporům o pohřby i zakládání nových krchovů. Z těchto důvodů ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit stupněm **výborně**.

Jindřichův Hradec, 17. srpen 2021

doc. PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.